DE
Duobus Impostoribus,
BENEDICTO SPINOSA
ET
BALTHASARE BEKKERO,
DISSERTATIO HISTORICA,

Qvam indulgente
Amplissima FACULTATE PHILOSOPHICA
In
ACADEMIA LIPSIENSI,
Prima vice
PRO LOCO
in eadem obtinendo
M D C XCIV. 8. Sept.
publicè proponit
M. FR. ERN. KETTNERUS.

LIPSIÆ,
Stannô IMMANUELIS TITII.

A. 70829

I. N. D.

CAPUT I,

DE

BENEDICTO SPINOSA.

§. I.

Quamvis fœderatum Belgium eruditissimos hoc tempore homines complectatur, qvi nominis sui gloria universam Bataviam & exteras oras impleverunt; duos tamen in medio & fine hujus seculi tulit vi.os, Benedictum Spinosam in Philosophia, & Balthasarem Bekkerum in Philologia & Pnevmatica celebres, qvi eruditione qvidem ac multarum rerum scientia palmam haud paucis præripuerunt, verùm novitate pessimarum opinionum multis suspecti videntur.

§. 2. Spinosa si mentis aciem spectes, nemini forte secundus, si rebus sacris nocendi conatum, ad neqvitiam omnino est factus. Prodiit in lucem Amstelodami Anno 1633, & in circumcisione nomen בָּרוּךְ seu Benedicti accepit. In primo ætatis flore Judæorum fide imbutus erat, & iis religionis commercio constanter adhærebat, qvoniam fœdus antiqvum tam Judæi, qvam Christiani,

novum autem soli Christiani suffragio suo approbarent. Postqvam verò ob ciborum prohibitorum usum in Synagoga nudato corpore flagellis cæderetur, ægrè hoc ferens inter Christianos nomen professus est, sed mox illum facti pœnituit & nulli plane religioni se addixit. Fermè ejusdem insaniæ contagium invasit Spinosam, qvod pestilenti lue Vrielem Acostam corrupit, qvi in exemplari vitæ humanæ eandem sibi opinionem tribuere haud veretur. Vid. ejus vitam in Append. Collationis Limburgii cum Erudito Judæo.

§. 3. Postqvam verò eò ætatis pervenit, in qva ingenium ejus matureſcit, & ad rerum naturas indagandas aptum redditur, modo sputum Hobbesii lambit, modo Philosophiæ Cartesianæ se consecravit, & urbem Amstelodamensem, in qva natus & educatus fuit, deseruit, atqve primo Renneburgum, deinde Voorburgum, & tandem Hagam Comitis petiit, ubi Nono Cal. Martii 1677. ex phtisi hanc vitam reliqvit, postqvam annum ætatis 44. excesserat, vid. Præfat. in Opera Posthuma Spinosæ.

§. 4. Tantus vero in eo ardor flagravit, tanta veritatis indagandæ cupiditas exarsit, ut testantibus iis, qvorum domicilio utebatur, per tres continuos menses in publicum non prodierit. Anno 70 hujus seculi invitavit eum Joh. Lud. Fabritius Prof. Acad. Heidelberg., nomine Electoris Palatini, ad Philosophicæ Professionis munus in laudata sapientiæ sede capessendum, sed ei 54. Epistola respondit: *Qvoniam nunqvam publice docere animus fuit, induci non possum, ut præclaram hanc occasionem amplectar, tametsi rem mecum diu agitaverim. Nam cogito me à promovenda Philosophia cessare, si instituendæ juventuti vacare velim.* Conf. de eo Spanhemii Elenchum controversiarum à p. 658 ad 671.

§. 5. Incessit olim Dominum Sturmium Profess. Aldorff. cupido Bataviam peragrandi & hoc animal videndi. Cujus voti cum compos redderetur, ipsis oculis vidit, qvod Alcorano, Talmudi & sacris Bibliis communem locum in Bibliotheca sua malitiose & data opera assignaverit, qvin V. T. ab hominibus imprudentibus compositum esse, blasphemare non dubitarit, vid. ejus Dissert. de Cartesianis.

§. 6. Ma-

§. 6. Magna fateor mentem admiratio perculit, cum animo agitarem, qvæ in Bailleti Pensées pag. 565. alibiqve lectu horrenda observantur. Prodit enim memoriæ, qvod cum mors ad Spinosam appropinqvasset, omnes obstrui fores mandavit & singulis amicorum & sacerdotum aditum ad se perveniendi interclusit, ne forte in eam sententiam delaberentur, se mutata facie mutasse doctrinam, & dolores corporis, si qvi imminerent, impietate meruisse.

§. 7. Opuscula cudit varia, Tractatum Theol. Polit., Tractatum alium Politicum de Monarchia & Aristocratia, Epistolas, Ethicam, Grammaticam Ebræam, Philosophiam Scripturæ interpretem, Librum de emendatione intellectus. In qvibus tamen plerisqve umbram potiùs, qvàm veritatem ipsam sectatur, unde facile immensa animarum strages longe lateqve excitari potuisse.

§. 8. Non male B. Morhoffius judicavit in Polyhistore pag. 74. *Qvid est Benedicti Spinosæ libris pestilentius? Et hi tamen ubiqve triumphant. Annon Tractatus ejus Theol. Politicus omnem elevat librorum sacrorum divinam fidem? annon miracula omnia explodit & exsibilat? Ejus Ethica Atheismi principia tam nude exponit, qvanqvam subtiliter & argutè, ut imbecillos animos facilè capere possit. Duobus enim fulcris Religionis & providentiæ divinæ sublatis universum cultum divinum evertit. Tollit libertatem agendi, inducta Mathematica qvadam necessitate, qvâ positâ, omnia mutuâ causalitate à se invicem dependente agunt. Tollit præterea causam finalem, qvæ sublata, nihil amplius sperandum metuendumve est.*

§. 9. Nimis prolixum auspicaremur opus, si accuratum catalogum componere vellemus, in qvo omnes Spinosæ errores recensentur. Ne verò plane taceamus, unum vel alterum velut in scenam producamus, refutationem venerando Theologorum ordini relinqventes. Sive enim *Theologia* ejus, sive *Philosophia* æqvo ponderetur animo, incredibilis ex utraqve parte errorum copia largissimo flumine promanabit. Nec persvaderi possum ullum magis absurdum Theologiæ Systema enasci posse, qvàm si ejus

Articulos fidei diligenter contempleris, & in compendio uno intuitu proponas.

§. 10. Nam *in loco de Scriptura Sacra* arbitratur, revelationes Prophetarum nihil aliud fuisse, qvam imaginationes Melancholicorum, eos non perfecta mente præditos, sed potentia imaginandi instructos fuisse. (Tract. Theol. Polit. cap. XI. pag. 139.) Tam modi loqvendi qvàm differendi Apostolorum in epistolis clarissime indicant, eosdem non ex revelatione & divino mandato, sed ex naturali judicio scripsisse. In cap. XII. p. 144. seqq. statuit nos habere scripturam mendosam, truncatam, adulteratam, sibiqve non constantem: Scripturam nullam DEI definitionem tradere, fidem non reqvirere tam vera qvàm pia dogmata. In Libro de Philosophia Interprete Scripturæ S. docet, infallibilem scripturas interpretandi normam esse Philosophiam. Imo miracula omnia explodit.

§. 11. *In Loco de DEO* mundum Dei essentiam exprimere putat, conf. P. II. def. I. P. II. prop. XI. Coroll. In Loco *de peccato* asserit, non potuisse Adamum recta ratione uti, sed necessitate qvadam coactum à recto vivendi tramite deflexisse. Si ejus *locum de Christo* contempleris, invenies, qvod resurrectionem Christi allegoricè explicet, qvoniam Christus non Pilato & Pharisæis, sed Apostolis tantum apparuit, vid. Epist. XXIII. & XXIV. ad Oldenburgium. *In Loco de Prædestinatione* affirmat in rerum natura nullum dari contingens, sed omnia necessario determinari. vid. P. III. Eth. prop. II. P. II. prop. 48. P. I. prop. 29. In *Loco de Justificatione* credit omnes, qvi Deo recta ratione obediunt, salvos esse. Tract. Theol. Polit. cap. IV. Art. VI. *In loco de pœnitentia* persvasit sibi: Sic animum induxi meum, nullum Numen nec alius nisi invidus mea impotentia & incommodo delectatur, nec nobis lacrymas, singultum, metum aliaqve impotentiæ signa virtuti ducit, sed contra, qvo majori lætitia afficimur, eo ad majorem perfectionem transimus P. IV. prop. 45 schol. Tandem *in Loco de morte & vita æterna* non veretur propugnare hominem liberum, & ex dictamine rectæ rationis viventem de nulla re minus qvàm de morte cogitare debere, uti patet ex P. IV. Eth. prop. 67.

§. 12.

§. 12. Sicuti verò Theologia ejus turpissimis erroribus repletur, ita non minus *Philosophia* in infinitos errorum laqveos incautos abducere potest. In illa enim libertate philosophandi abuti temere conatur, & intelligendo facit, ut nihil intelligat. Rectè huc applicare potes illud Ciceronis Lib. II. de Divinat. nihil tam absurde dici posse, qvod non dicatur ab aliqvo Philosophorum.

§. 13. Qvid enim aliud tibi ab ejus *Pneumatica* promittis, qvàm Deum extendi & Diabolos non esse metuendos? Qvid ejus *Politica* continet, nisi farraginem absurdarum opinionum, in qva probare audet, eam demum veram felicitatem esse, si in Republica vivamus, ubi unicuiqve permittitur, Deum ex suo ingenio colere & qvicqvid velit, sentire, (vid. ultimum caput Tract. Theol. Polit.) Peccatum describit per actum inobedientiæ erga Magistratum. Novam præterea *Metaphysicam* excogitavit, in qva docet, non dari causam finalem. Vid. append. P. I. p. 34 seqq. Imò ipsam reformare *Logicam* aggressus est, & unicam tantùm in mundo substantiam concessit, de qvibus erroribus Tractatus de emendatione intellectus & Ethica P. I. prop. I. & 14. 15. evolvi possunt. Alia novæ hujus Philosophiæ mysteria silentio merito prætermittimus, ne multitudine rerum lectori tædium creemus, & cumulo opinionum molestiam qvandam afferamus.

§. 14. Inprimis *Ethica* ejus tanta arte coaluit ac combinata fuit, ut si unicum qvandoqve axioma, minus attentè legens admittas, totum Systema admitti debet, qvod si autem unicum vicissim destruas, (e.g. unam tantum dari substantiam) tota moles superstructa protinus collabascit. Interim negari non potest, qvod magnis qvandoqve obscuritatum tenebris ejus Demonstrationes involvantur, qvia haud raro terminos in nova plane significatione adhibet, & allegat ubiqve priores theses, nervumqve probandi in alium locum rejicit.

§. 15. In Parte I. agit de fundamento Ethices nempe de Deo, Parte 2. de Subjecto Ethicæ sive de mente humana, Parte 3. de Affectibus & Virtutibus præcepta moralia proponit. Parte 4. de Impedimentis in Ethica verba facit sive de servitute affectuum, & tan-

& tandem in parte 5. de fructu Ethices sive de Libertate sentiendi & beatitudine in intellectu differit. In I. parte præcipuum venenum continetur, quanquam alii libri non debeant excludi.

§. 16. Non tam obtusa & stupida indole Spinosa utebatur, qva se humanæ societatis compagem laxare, ac fundamenta religionum conqvassare nesciret, qvin potius omnem navabat operam, ut hanc suspicionem ex animis hominum evelleret, ne altas radices agat, & impositam à Magistratu pœnam luere teneatur. Atqve hæc subest gravissima causa, qvæ eum impulit, ut omnis ejus cura in Politica & Ethica elaboranda versaretur, ne turbare Rempublicam ac virtutes è medio tollere, sed stabilire potius videatur, imò hanc ob rationem sæpissimè nomen Dei callidè usurpavit, & mundo temere tribuit, ne Athei turpissimum nomen jure sortiatur. Qvid? Hanc ob rationem ab una parte Atheismum indirectè inculcat, & ex altera ab ordinario de Deo loqvendi modo non recedit.

§. 17. Qvod si autem ejus sententiam æqvo libremus animo, patebit, ipsum mundo nomen Dei imponere, & homines partes Dei appellasse. Nam in Part. II. Prop. XI. Corollario legimus: mens humana pars est infiniti intellectus Dei & Deus humanæ mentis essentiam constituit. Part. V. Prop. XL. Scholio dicit, qvod omnes mentes nostræ simul infinitum & æternum Dei intellectum constituant. In Prop. XXXVI. ejusdem partis arbitratur, qvod mentis nostræ amor intellectualis sit pars infiniti amoris, qvo Deus se ipsum amat. Naturam vocat Deum pag. 169. Eqvidem parte I. Prop. 29. Scholio, naturam naturantem à naturata distingvit, sed nihilominus actu ipso confundit. Dicit enim P. IV. prop. 4. fieri non potest ut homo non sit naturæ pars, nam potentia, qvâ homo se conservat, est ipsa Dei potentia sive essentia per prop. 7. P. III. Vide autem, Benevole Lector, qvàm execranda sit hæc thesis, & absurda. Qvod si enim mundus est Deus, seqvitur qvod si qvis terram calcaverit, partem Dei calcet, & in omni animante trucidando pars Dei trucidetur. Sic cum puer vapulat, pars Dei vapulat. Sic ipsi homini Dei corpus violare licet, qvando ad eruendas opes interiora terræ viscera effodit. Qvid qvod ne arari qvidem sine laceratione divini

vini corporis poterit? Seqvuntur porro hæc absurda; Scribit enim Part. II. defin. I. Per corpus intelligo modum, qvi Dei essentiam, qvatenus ut res extensa consideratur, certo & determinato modo exprimit, Ergo Dei essentiam exprimit levissimum brutum! Nam & illud est corpus ac res extensa, cum tamen Deus sit ens perfectissimum.

§. 18. Qvæ cum ita se habeant, non malè collocarunt tempus, qvi adversus Spinosam arma sumpserunt, qvoniam nonnulli reperiuntur, qvi in ejus monumentis speciosa ac erudita argumenta contineri sibi persvadent, & sæpe fieri solet, qvod Ethica ejus cupiditatem curiosorum provocet, nec omnium oculis exponatur.

§. 19. Sanè non satis ad hanc causam instructi accedunt, qvi loco fundamenti utuntur locis Scripturæ, & his telis hydram illam pestiferam interficere volunt, illud ipsum enim est, qvod Spinosa in controversiam vocat. Meliorem ingrediuntur viam, qvi ex ratione argumenta sua proferunt, & ex ipsa Philosophia illius πρῶτον ψεῦδος labefactare studeant.

§. 20. Clarissimus *Poiret* in cogitationibus suis rationalibus passim ejus dogmata retundit, & in fine operis aliqvot definitiones & Propositiones Ethices examinat. Qvi posterior liber ideo eruditis non displicet, qvod eadem methodo Mathematica, qvam Spinosa in Atheismo adstruendo jactat, Atheismum destruit, & definitiones definitionibus, propositiones propositionibus opponit.

§. 21. *Lambertus à Velthysen* argutam adversus Ethicam Spinosæ Dissertationem scripsit. Inter alios Tract. Theol. Politicum aggressus est *Franciscus Cuperus*, in Libro, Arcana Atheismi revelata Roterdami 1647. 4to. Verum ille Author non usque adeo sincerus etiam mihi visus est, promittit se multa arcana propositurum, qvibus Athei uti soleant, & qvæ ipse ex eorum conversatione didicerit, nec video plura ab ipso prolata esse, qvam ab aliis neqvitiæ Antesignanis. Si qvædam loca recte aspiciantur, & æqvo librentur animo, leviter tractare nonnunqvam rem videtur, & causæ bonitatem prodere, unde Hen-

ricus Morus in Epist. II. ad Vir. Clar. pag. 596. ipsum Cuperum Atheismi accusat, cujus argumenta dicto loco legi possunt.

§. 22. Idem *Henricus Morus*, in eadem Epist. Tractatum Theol. Polit. impugnavit, & in novo Tract. fol. 605. seqq. duas Spinosiani Atheismi columnas subvertit: Ad substantiæ naturam pertinet a se existere, & unam tantum in mundo esse substantiam. *Petr. Dan. Huëtius* Informator olim Delphini in Demonstratione Evangelica Tract. Theol. Polit. subinde vellicat, nam posthuma Spinosæ opera nondum à discipulis ejus erant edita, cum ille librum prima vice publicaret.

§. 23. *Elias du Pun* in Dissertatione Præliminari de Autoribus librorum Scripturæ, qvam præfixit Bibliothecæ novæ Autorum Ecclesiasticorum tam Spinosam qvàm Richardum Simonem carpit, qvi Mosen conscripsisse Pentateuchum inficiantur. Idem facit *Gurtlerus*, Theologus Hanovienſis, in Institutionibus Theologicis Amstelodami hoc anno editis à f. 565. ad 715. *Kortholdus* de tribus impostoribus sive de Herberto, Hobbesio & Spinosa elegantem libellum exaravit. Nec minus acutissimus *Musæus* libertatem ejus philosophandi solidissimè ad veritatis lancem expendit. Extant contra Spinosam Dissertationes *Henrici Horchii*, Profess. Herbornensis. *Wittichii* Liber posthumus, *Antespinosa*, sua laude non est privandus, nam in priori parte contra Spinosæ errores de Deo non malè disputat, in posteriore verum de Deo sensum docet.

§. 24. Partem doctrinæ ejus refutarunt Mastrich in gangræna p. 105. seqq. Leydeckerus in face veritatis p. 105. seqq. & Limborch in Theol. Christ. p. 48.

§. 25. Plura essent, qvæ de Spinosa in medium afferri possent, sed angustia chartæ non permittit, ut prolixiores simus, qvare pergimus ad alterum Caput.

CAP.

CAP. II.

DE

BALTHASARE BEKKERO.

§. 1.

SPinoſa & Bekkerus à ſe invicem inſigni diſcrimine ſeparantur, qvòd ille univerſam religionem evertere, hic partem deſtruere conetur, qvòd alter exiſtentiam dæmonum neget, alter affirmet; uterqve tamen in Belgio operationes diaboli in hoc mundo impugnavit. Nam qvando Spinoſa legit, Chriſtum docuiſſe, ſi Satanas Satanam ejicit, qvomodo regnum ejus poteſt conſiſtere, arbitratur, qvod minime exiſtentiam angelorum docuerit, nedum operationes, ſed tantùm phariſæis ſe accommodaverit. Vid. Tractat. Theol. Pol. c. 2. In ep. 55. p. 564. & in ep. 58. p. 569. omnia ſpectra ſomniis adnumerat, & inſipientibus vetulis adſcribit.

§. 2. Multi præterierunt anni, qvod *Bekkerus* novitate opinionum famam ſibi conciliare ſtuduit. Cum enim Franeqveræ Eccleſiaſtæ munus obiret, catechiſmum edidit, qvi ſynodi juſſu improbatus fuit, qvoniam fidei reformatæ repugnabat, qva de cauſa aliud munus ambivit, & tandem amicorum opera miniſterio Amſtelodamenſi admotus fuit. Edidit Commentarium in Danielem (*Vitlegginge van den Propheet Daniel*) & diſqviſitionem de Cometis (*Onderzoek van de bereekening der Kometen by Gelegentheid van de gene, die in de jaren 1680. 1682. geſchenen hebben, gedaan door B. Bekker 1692. Amſt.* Prodiit jam abhinc octo annis hæc diſſertatio à Kœlmanno refutata & excerpta in *Boeckzaal van Europe.* ann. 1692. p. 34. ſqq.

§. 3. Mundus Bekkeri faſcinatus adeo omnium Belgarum oculos in ſe convertit, ut duorum menſium ſpatio aliquot millia exemplarium venderentur, & paſſim in Gallicam, Italicam, Germanicam ac Hiſpanicam lingvam verteretur. Simul ac in lucem prodiit, ſtatim aliqvid monſtri alere videbatur,

qvamobrem mandavit ſenatus Eccleſiaſticus Amſtelodamenſis, ut tres ſacerdotes D. Fiſcherus, D. Schaakius & Weſterhofius nec non duo ſeniores D. Krieckius & Hornius argumentum libri recenſerent. Et ne Bekkerus conqveratur illos dubia fide libri ſummam retuliſſe, ipſe accepit mandatum, ut ſynopſin qvandam elaboraret. Qvod cum peractum eſſet, ſynedrium eccleſiaſticum librum condemnavit, ac ægerrime tulit, qvòd ſine cenſura librum hunc emiſiſſet. Bekkerus contra ad ſynodum Edammenſem, qvæ brevi imminebat, & ad privilegia Doctoratus ſui provocabat, qvibus conceſſum erat, ut libri ejus nullius cenſuræ ſubjicerentur, qvoniam examen ante cenſuram ſuperatum abunde demonſtraſſet, qvod non minus ſit doctus qvàm orthodoxus. Diu cum Bekkero ſynodus Amſtelodamenſis colloqvium protraxit, ſed infectis rebus diſcedens rem omnem majori ſenatui Eccleſiaſtico ſive Claſſi commiſit, in qva benignos judices invenit. Conf. חַבֵּר Philalethes in epiſtolis Belgicis de Bekkero, & celeberrimus Tenzelius in Colloqviis menſtruis ann. 1692. p. 109. ſqq., qvi ex iis optima excerpſit.

§. 4. Anno 1691. Synodus Edammenſis celebrabatur in Hollandia Boreali, ad qvam Claſſis Edammenſis, Alcmarienſis, Harlemenſis, Amſtelodamenſis, Hornenſis & Enghyſenſis convocata fuit. Septimo Auguſti die nuncius Amſtelodamum mittitur, qui Bekkerum & qvosdam è ſenatu Eccleſ. Amſtelod. invitaret. Præſidis dignitatem adminiſtrabat D. Heinricus van Olphen, Eccleſiaſtes Alcmarienſis. Aſſeſſores erant Jacobus Triglandius Profeſſor, D. Petrus Jacobi, ſacerdos Enghuſanus, D. Joh. Clapmuth, Eccleſiaſtes Edammenſis, D. Hero Siberſma, Eccleſiaſt. Amſtelod. D. Joh. Rulicius Eccleſiaſtes Harlemenſis, Conſul Braſchius, Commiſſarius qvidam de Halevin, & Joh. Huſinga Scriba.

§. 5. Poſtqvam ſynodus auſpicium ceperat, Jac. Triglandius Bekkerum fractæ fidei accuſavit, qvod Articulum XII. Syn. Dordracenæ violaſſet, in qvem juraverat. Ibi enim dicitur, Diabolos operari mala in hoc mundo, omnibus viribus eccleſiæ ſtruere inſidias, & impoſturis ſuis omnia perdere. Miraba-

rabatur idem Triglandius, qvod verſionem Bibliorum Belgicam erroris arguat Synodi decreto confirmatam, item qvod Chriſto tribuat malas cogitationes in tentatione. Aſt Bekkerus frigidè reſpondit, ſe minimè ſacramento teneri ad omnia verba confeſſionis & verſionis cœco impetu amplectenda, ſed potiora approbaſſe, qvare Synodus impreſſionem librorum ipſi interdixit, & hactenus editos tractatus ad fiſcum publicum pertinere judicavit.

§. 6. Primo Octobris die ejusdem anni Claſſis Amſteloda-menſis congregata fuit, quæ juſſit, ut Joh. Fiſcherus, Peter Schaake, Conrad-Schonhoven & Joh. Leideckerus errores Bekkeri ſcripto conſignarent, qvod ſeqventi die fecerunt. Qvoniam vero pertinax Bekkeri animus expugnari non poterat, ſenatus decrevit, ut vel elapſo menſe revocaret, vel ſe abdicaret officio.

§. 7. Poſtqvam Menſis præterfluxerat & novus erat renatus, claſſis Amſtel. rediit & Gvilielmum Anſeloarum, Joh. Schmidtum, Joh. Schonhofen & Joh. Brandulfum ſibi adjunxit. Eo tempore Bekkerus à Synodo petiit, ut ſingulare patientiæ ſpecimen exhiberet, & ejus theſes ingenti animo toleraret. Verùm turpiſſimam hanc patientiam fore ſynodus exiſtimavit, nec prius acqvievit, donec palinodiam caneret. Tandem cum errores ſuos denuo propugnaſſet, ſuſpenſionis ab officio pœnam ſubire cogebatur.

§. 8 Nil magis miratur Theologus Utrajectinus S. de Uries Libro *de Satan in ſiin Weeſen &c.* qvàm qvod Bekkerus dixerit, in *d' Aenbiedingh aen de Kerckenraed van Amſterdam*, ſe omne illud pro non ſcripto habiturum, qvod corpori confeſſionum & fidei reformatæ adverſaretur. Oſtendit verò laudatus Theologus in *Voor-Geſpreck aen de leeſers*, qvod non modo à duodecimo, & decimo qvarto Articulo Dordraceno, verùm etiam à Catechiſmo reformatorum abiret, qva de cauſa dixiſſe refert virum doctum, qvi aliàs à partibus Bekkeri ſtetit; *Dit boek ſal in een paer Maenden meer quaeds gedaen hebben, als al de Predikanten in twintigh Iaren met al haer prediken ſullen*

Konnen verbeeteren. *Liber* hic intra duorum menſium ſpatium plus malorum excitabit, qvàm in viginti annis omnes ſacerdotes prohibere poſſunt.

§. 9. Præivit pridem Bekkero Hobbeſius, qvi in Leviathane ſuo c. 45. p. 307. intelligit per obſeſſos varia morborum genera & putat, qvòd impropriè Chriſtus morbos alloqvatur, ſicuti cum mare & ventum increpat, vel qvando jubet fieri ſolem, audire enim, anteqvam eſſet, non potuit. Præivit porro *Orchardus*, Concionator Reformatus in nova Anglia, qvi Tractatum Anglicum ſcripſit, cui titulus: Doctrina Diabolorum, Anno 1676. Præter hunc placuit ei *Daillonius* Eccleſiæ reformatæ olim in Gallia miniſter, nunc verò Londini exul, qvi eâdem oberrat chordâ, & paſſim citatur à Bekkero, ut p. 52. alibiqve. Eandem doctrinam ſuperiori ſeculo fovit *David Georgius*, qvi poſtqvam vitris pingendis aliqvandiu operam dederat, ſe verum Meſſiam eſſe aſſeruit, & nomen Johannis à Bruck aſciſcens, Baſileæ in numerum civium ſe adſcribi voluit. Qvam fraudem cum Senatus mortuo Davide intellexiſſet, corpus ejus per carnificem è ſepulchro tolli & comburi juſſit. Hic Georgius in ſuo Libro, qvi vocatur: Wunder-Buch. P. II. c. 30. probare audet, nullum dari dæmonem niſi peccatum, nec ullas operationes diabolorum.

§. 10. Varia prodierunt in cauſa Bekkeri ſcripta, *Hiſtorica & polemica*, qvorum qvædam leguntur *in Boek Zaal van Europe*, edit. Rotterdam Anni 1692. p. 34. 52. 113. 123. 131. 564. &c. Anni 1693. p. 504. 512. Nos qvædam referemus, qvia ad ſcopum noſtrum ſpectare videntur.

§. 11. *Polemici* tractatus ſunt ſeqventes:

1. Melchioris *Leydekkeri* Diſſertatio hiſtorico-Theologica de vulgato nuper Clar. Bekkeri volumine, 8vo, 35. plag. de qva conf. celeberrimos Actorum Eruditorum Collectores anno 1692.

2. *De gebannen Duyvel weder ingeroepen.*

3. *De betoverde Bekker*, cum præfatione typographi Leowardi-

wardiensis, qvi defendit se contra Bekkerum, qvod librum Bekkeri ipso invito non typis impresserit.

4. *De betoverde Weereld onderzocht en weederlegt door Jo. van der Wayen.* Franeqv. 4to. plag. 82. vid. Acta Erud. ann. 1694. p. 254.

5. *Pnevmatica ofte Leere van den Geesten Zynde denkende Wesen door Heinricus Groenewegen*, Enghysen. 1692. 4. 2. Alph.

6. *Aanmerkingen op de Betooverde Weereld, van D. Bekker, nopende de geesten en hyn vermogen en byzonderlyk den staat en magt des duivels dor J. Verryn.* Amst. 1692. 4to. 18. plag.

7. *Volstrekte Wederlegginge van de Heeren Orchard, de Daillon en Bekker over de Werkinge der Geesten, by occasie en tegen Bekkers betooverde Wereld, en kort bericht tot vertoog dat de Heeren Voetius, Scot van Dale, door hem vergeefs worden angetrokken, door Petrus Hamer.* D. Jur. Can. Dordrechti 1693. 4to. constat 80. plag. In præfatione hujus operis notas affert in duas epistolas Erici Walteni, qvarum prima ad aliqvem è proceribus Amstelodamensibus, altera ad Comitem Portlandiæ dirigebatur, utraqve autem Bekkeri res gestas complectebatur 1693. 4to.

8. *Aanmerkingen, wairin de gronden van den wytberoemden Heer D. Balth. Bekker, nopende de aard en wirkungen der Geesten, onderzocht worden door Johannes Ailstius en Paulus Steenwinkel, Dienairen des Evangeliums tot Hoornar. Dordrecht. 1693.*

9. *De Satan in syn weesen, aert, bedryf en guychelspel vertoond in een Historische verhandelingh van Duyvels, Gesighten, Spooken, Voorseggingen, voorteckenen, Droomen, toveryen, Betoveringen, Beseetenheyd, en wat noch voorts deese Stof aenhangigh is door S. de Vries.* Utrecht 1692. 8vo.

10. *Werksaeme duyvelen in de Weereld of verfolg van de Satan in syn weesen, aert en Guychelspel, door S. de Vries.* 1692.

11. 12. Petri *Schaakii* conciones, & supra adductus Haggéber.

13. *Viervoudige Beantwordinge van bezwaernissen vorgestelld aan Bekker over syn Bock genaant de Bedoverde Weereld.* In hoc libro

libro reperiuntur 1. *Extracten door gecommitteerden des Kerkenrads met de Korte aantekeningen van den Autheur. 2. de 13. Artyklen, hem eerst van den Kerkenrad en van den Classen voorgestelt met Zyn Antwoord op de Zelve, 3. de VI. Onderhandelingen der gecommitteerden van de Classen, met den Autheur gehouden, tegen de voornamste bezwarnisen en syne Antworden. 4. d' Artycklen van satisfactie hem van de synodus tot Alkmar voorgehouden met syn Antwoord.* Amsterd. 1692. 4. 27. plag.

14. Missus mihi est qvoq; libellus *d' onttoverde Werelt*, sive mundus non fascinatus, *handelende van de Duyvelen en Tovenaers, haer magt en onmacht, tegens die gene die niet geloven datter Duyvelen of quade Geesten zyn, uyt de H. Schrifften met verscheyde historien bevestigt.* Amsterdam 1691. 8vo. 9. plag.

15. Ipse *Bekkerus* scripsit *noodige bedenkingen op de nieuwe bewegingen verweckt door den circulairen brief. 1692. 4. 4. plag.* nec non *Anbiedung aen de Kerkenraed van Amsterdam.*

§. 12. Aggressus est etiam Bekkerum Theologus Hamburgensis celeberrimus Dn. *Winckler*us in concione de Tentatione Christi. Huic accedit Theologus Lugduno Batavus *Johannes à Marck*, in 8. Dispp. de dæmoniacis ad Matth. 4. v. 24. & in exercitationibus textualibus, exercitat. 29. ad Marc. I. v. 32. Extat porro *B. Falckii* Pastoris Stetinensis dæmonologia recentiorum autorum. Agmen claudit *Petrus Poiret* in libro de eruditione solida, superficiaria & falsa, edito Amstelod. 1692. Præmittit autem tractatum de vera methodo inveniendi verum, & in fine fundamenta mundi fascinati refutat, qvia in eo genuina veritatis methodus negligitur, & nulla solida eruditio apparet. Intelligit autem per solidam eruditionem pietatem.

§. 13. Vidimus scripta *polemica* in causa Bekkeri, qvanta librorum messis efflorescet, si eodem modo scripta *historica* enumerare vellemus? Proferemus pauca &

1. qvidem, *Twee Brieven van Balth. Bekker Predikant tot Amsterdam aen Everhardus van der Hooght, Predikant tot Niewendam, d' er erste van 25. Sept. 1691. vit. Amsterd. d' andere 13. Jun. 1692. Franck.* 1692. 4. 4. plag.

2. Brier

2. *Brief an Zyn Excellentie de Heer Graf van Portland rakende de perſoon van Dr. Bekker, Door Ericus Walten.* 1692. 4. *Jun. 1692. Franck. 1692. 4. 4 plag.*

3. *Kort berigt van B. Bekker aangande alle de ſchriften, welke over ſyn bœk eenen tyd lang heen en weder verwiſſeld zyn.* Franck. 1692. 4. 9. plag.

4. *De frieſche Godgelehrheid van B. Bekker.* Amſterd. 1693. 4.

5. *Naakt verhalt als mede in den ſynoden van Nordholland* den 31. Maj. 1691. 21. Aug. 1692. Sive Acta tam poſt ſynodos, qvam in ſynodis. 4to. 27. plag.

6. *Acten ofte Handelingen van de Noordhollandiſche ſynodus, gehouden binnen Edam en Alckmar 1691. en 1692. rakende Bekkers betooverde Weereld, met alle de Documenten dartoe behoorende, waaronder ook eenige die in Synodale Actenboek niet gedrukt: Enkhuizen.* 1692. 4. 20. plagul.

§. 14. Non opus eſt ut diviſionem ac argumentum mundi faſcinati referamus, qvia Eruditiſſimi Collectores Lipſienſes Anno 1692. in Januario & anno 1694. in Julio fideliſſime hoc peregerunt. Notamus ſaltem ejus πρῶτον ψεῦδος. Statuit qvippe *Diabolos non operari in hoc mundo.* Præcipuum *fundamentum*, cui innititur Pneumatica Bekkeri, eſt præconcepta opinio, *qvod Spiritus non poſſit agere in corpus.* Et mirandum profecto Virum hoc de angelis tam audacter determinare ac ſi omne qvod ineſſet ac deeſſet iis intimè perſpectum haberet, cum tamen neget eorum exiſtentiam ex natura ſolide probari poſſe nec de natura eorum & operationibus nos multum in ſacris erudiri velit. Satis multa de iis divinus codex profert, niſi innumeras phraſes in perverſum traxiſſet ſenſum.

§. 15. Nam *Dæmoniatos* non verè à Diabolo ſed à morbo obſeſſos arbitratur, conf. c. 27. ſeqq. L. I. Probat hunc ſignificatum vocis Dæmoniaci exinde, qvia Hippocrates & Galenus apoplexiam Dæmonium appellarunt, & qvia in notis libri Gittyn nec non in Maymonidis Geruſchin legitur, qvod morbus qvidam קורדיקוס appelletur dæmon, qvi dominatur in nimium vini novi bibentibus. Vid. Ligtfooti T. II. Opp. p.

343. in c. 17. Matth. v. 15. Verùm non seqvitur, Galenus & Hippocrates per dæmones intelligunt morbos, Ergo populus judaicus tunc etiam intellexit. Nunqvam probari potest Galeni dialectum Christum voluisse imitari. Qvoniam vero autoritas græcorum tanti æstimatur à Bekkero, consideret qvæso, multo plures esse Philosophos, qvi per dæmones non morbos sed spiritus intellexerunt, e. g. Thaletem, Pythagoram, Platonem, Plutarchum aliosqve, de qvibus ipse Bekkerus dicit, qvod ita vocem Dæmonis accipiant L. I. c. 2. §. 9. 10. 12. Cur igitur magis populus Judaicus se accommodasset Galeno qvàm Platoni? Cur unum & duos mallet seqvi, qvàm multos, qvi ante & post Christum dæmones esse malos angelos existimarunt? Josephus qvi illo tempore vixit, eodem modo dæmones capit, qvod Bekkerus p. 185. fatetur. Conf. Josephi Antiqvitates Jud. L. VIII, c. 2. Non enim seqvitur, ventos alloqvitur Salvator improprie, Ergo & obsessos. Nec valet conseqventia: In Talmude qvandoqve vox dæmonis pro morbo usitata fuit, Ergo Christi tempore eodem modo ubiqve usurpata fuit. Præterea usurpatur vox dæmon pro morbo non in Mischna sed in Gemara. Gemara autem continet Disput. in Mischnam diu post Christum habitas. Adducta à Bekkero verba Maimonidis nil probant, qvia Maimonides multis post Christum seculis vixit.

§. 16. Abutitur porro voce *Diabolus* Lib. II. c. 17. §. 4. qvando de *Nerone* explicat qvod ut Leo circumvagetur. 1. Petr. 5. 8. collato 2. Tim. 4. 17., posito enim in allegato loco epistolæ ad Timotheum Neronis mentionem fieri, inde ex hoc loco ad reliqva loca solidè concludi neqvit. Præterea vocem Diaboli Matth. 13. 30. *de Elyma & Simone Mago* interpretatur, qvia vox Diaboli seu calumniatoris eis convenit, verùm non tam etymologia qvàm usus vocis Diaboli respiciendus. Eâdem audacia per Diabolum Matth. 4. *timorem* Christi ob imminentem passionem & per Satanam qvi incitavit Davidem ut populum numeraret 1. Chron. 22. 1. *ministrum aulicum* indigitari credit. Nos concedimus vocem Satan qvandoqve hominibus tribui, ut Matth. 16, 23. 1. Sam. 29, 4, stricte tamen notat Diabolum.

§. 17. Ec-

§. 17. Ecce qvomodo porro torqvet phrasin *Princeps in aëre* Eph. II., qvam *de carne in suo impetu* capit. Jam qvomodo convenit carni regnare in aëre? Unicus locus isqve obscurus in scholiis Sophoclis non est norma Scripturæ interpretandæ. Qvis ferre potest principem mundi Joh. 16. 11. notare Herodem & Pontium Pilatum, & Deum hujus mundi 2. Cor. 4. v. 14. significare ventrem. Etsi enim Phil. 3. v. 19. venter vocetur Deus, inde non debet diabolus excludi.

§. 18. Nil magis absonum & coactum videtur, qvàm abusus vocis angelorum, in Lib. II. c. 2. §. 6., ibi per angelos, qvos Judas dicit non conservasse domicilium suum Jud. v. 6. & per angelos qvibus Deum non peperciſſe affirmat Petrus 2. Ep. 2. 4. intelligit *exploratores terræ Canaan*, qvi malo nuntio populum terrentes condemnati sunt nec viderunt terram promissionis. Sic per *corpus Mosis* v. 9. epistolæ Judæ, probabilissimè significari ait *populum Hierosolymitanum*, per Michaelem defensorem gentis Judaicæ ut Josuam & Zerobabelem, qvi objurgavit Diabolum, hoc est Titnai & Starbosnai. Esr. V. 2. 3. impedientes ædificationem novi templi. Sed qvivis deprehendit qvàm hæc longe petita sint.

§. 19. Tanta audacia pervertit phrases Scripturæ! Qvo referas verba Jacobi II. 12. *Dæmonia* etiam credunt, qvod unicus sit Deus. Hîc putat per dæmonia innui *sacerdotes gentilium*, qvi tamen non unicum Deum, sed plures crediderunt. Sed relinqvimus aliis, qvi majore judicii acie pollent, ut ejus abusus vocum perpendant. Placuit Clarissimo Bekkero P. IV. spectri in domo matris meæ meminisse, sed qvoniam eo tempore in ea non habitavi, judicium meum suspendo. Spero autem, qvod Patruelis meus Dn. M. Zobelius, ad objectiones ejus doctè more suo respondebit. Qvi meliora de Bekkero desiderat, is expectet, donec futuris nundinis Amstelodamenses Bibliopolæ meliora apportent.

SOLI DEO GLORIA!

CO-

COROLLARIA.

1. *Falsa est prop. 48. in P. II. Ethicæ Spinosæ: In mente nulla est libera voluntas, sed mens ad hoc vel illud volendum determinatur à causa, quæ etiam ab alia determinata est, & hæc item ab alia sicque in infinitum.*

2. *Falsa est thesis Spinosæ in tractatu Theolog. Pol. c. II. §. 4. & c. 16. sub init. Cujusque individui jus naturale eo usque se extendit, quò ejus potentia.*

3. *Absurda est prop. 14. P. I. Præter Deum nulla dari nec concipi potest substantia.*

4. *Dicere quòd spiritus sit substantia immaterialis est dicere quid non sit.*

5. *Ex natura solidè demonstrari potest quod sit Deus.*

6. *Mores sequuntur temperamentum.*

7. *Terra Utz fuit in Arabia.*

(O)